

Psychological portrait of a gambling addict

Julia Sak

The John Paul II Catholic University of Lublin, POLAND,
Lublin 20-950, Al. Raclawickie street 14,
E-mail: j.aksjonowa@gmail.com

Passion, enthusiasm, excitement, case, risk, danger – these are synonyms of gambling, which is associated with game situation and which has its specific characteristics.

Dice, poker, Black Jack, bridge, roulette, lottery, slot machines, etc. – these are examples of gambling, the variety of which constantly increases. Games were already mentioned in ancient myths. Today they are just the same relevant and popular not only among ‘rich and famous’, but also in all social spheres. The number of its supporters is growing incredibly fast.

Gambling is not a game for the game, it is a hazardous game with fortune. However, it is, in fact, a game of human needs, emotions, behavior. Therefore, the psychologists, educators, psychotherapists, etc., who study features of its impact on personal development and functioning of a human being have become interested in the phenomenon of gambling. Scientists are concerned about the fact that for the majority of people gambling becomes a serious pathological dependence, which is included in the list of International Classification of Diseases (ICD). Gambling problem is viewed within the addictive behavior problem.

Why gambling attracts? Who becomes its hostage? What are the features of possible addiction phenomenon? Is there a psychological portrait of gambling addict?

The article reveals the important concepts, diagnostic criteria, characteristic features, forms of manifestation, causes and consequences of gambling addiction. On the basis of the research which was carried out, the portrait of ‘gambler’ is presented.

Deep study of the features of gambling addiction has a significant scientific and practical value. It contributes to the prognosis of preconditions of gambling addiction, as well as to the development of effective preventive and correction measures for various forms of gambling-addiction.

Keywords – excitement, games of chance, addiction, gambling addiction, game addiction, gambling, psychological portrait of gambling addict.

*Переклад виконано в Агенції перекладів PIO
www.pereklad.lviv.ua*

Психологічний портрет лудомана

Юлія Сак

Кафедра Психопрофілактики в Інституті Наук про Родину,
Люблінський Католицький Університет ім. Іоана Павла II,
ПОЛЬЩА, м.Люблін, вул. Al. Raclawickie 14,
E-mail: j.aksjonowa@gmail.com

Пристрасть, захоплення, збудження, випадок, ризик, небезпека – це синоніми азартної активності. Азартна активність – це азартні ігри, такі як: гральні кості, покер, Black Jack, бридж, рулетка, лотерея, гральні автомати тощо. Фаворитами були міфологічні боги, імператори, королі, знатні особистості, серед яких Юлій Цезар і його знамениті слова „Жереб кинуто” (лат. „Alea iacta est”), які по сьогодні не втрачають на актуальності. Сьогодні ці ігри так само популярні не лише у колах „багатих і знаменитих”, але в усіх соціальних сферах. Азартні ігри – це не гра для гри а психологічна гра людських потреб, емоцій, поведінки тощо. Тому феноменом азартних ігор зацікавилися психологи, педагоги, психотерапевти тощо, які досліджують особливості їх впливу на розвиток і функціонування особистості. Вчені занепокоєні фактом, що у багатьох пристрасть до азартних ігор переростає у патологічну залежність, яку включено до Міжнародної Класифікації Хвороб (МКХ, англ. ICD).

Чим притягують азартні ігри? У чому особливості феномену азартної адикції? Чи існує психологічний портрет особистості азартного гравця?

Зміст статті розкриває важливі поняття, характерні особливості, діагностичні критерії, форми прояву, причини виникнення та наслідки азартної адикції. На основі проведених досліджень з проблеми представлено психологічний портрет „азартного гравця”.

Поглиблене вивчення особливостей азартної залежності має важливе науково-практичне значення. Сприяє прогнозуванню передумов виникнення азартної адикції, а також розробці ефективних профілактичних і корекційних заходів для різних форм гемблінг-залежності.

Ключові слова – азарт, азартні ігри, залежність, азартна адикція, ігроманія, гемблінг, лудоманія, психологічний портрет лудомана.

I. Вступ

Слово *азарт* хоч походить з арабської і означає „кістка”, „гра в кістки” [16] міцно закоринилося не лише у мові, але і в житті суспільств усього світу. В перекладі на інші мови означає „ризик, випадок, небезпека, гаряче захоплення, збудження, завзяття, пристрасть, азартні ігри” [4, 5, 9, 10, 12]. Азартні гри – це ігри на везіння, побудовані на випадку і ризиковності [9, 12]. Важливо підкреслити, що гра супроводжується сильним емоційним збудженням і проходить на гроші. Саме це вказує на їхню особливість і водночас небезпечність.

Азартні ігри не є витвором сучасності, їх витоки сягають античних часів. Засвідчують про це міфи, легенди, малюнки на розкопках, написи на піраміді Хеопса, а навіть сцени з Біблії. Сам імператор Юлій Цезар захоплено грав у кості, а його знамениті слова

„Жереб кинуто” (лат. „*Alea iacta est*”) по сьогодні не втратили на актуальності. Від початку це були ігри на гроші, цінні речі, невільників, тому називали їх відважними а навіть фатальними [16].

Різновид азартних ігор на сьогоднішній день чималий. До найпопулярніших відносяться: гральні кості, карткові ігри (покер, Black Jack, баккара, бридж), рулетка, лотерея, тоталізатор, гральні автомати), тощо [4, 5, 9, 10, 12].

Гра є однією з особливих сфер діяльності в онтогенезі людини. Психологи віддавна активно досліджують ігрову діяльність і її вплив в процесі розвитку людини. Наукові дослідження показують, що ігрова ситуація відіграє важливу роль у формуванні психічних процесів, розвитку особистості і практичного освоєння соціальних відносин у будь-якому віці, тим самим стає важливим засобом усестороннього розвитку людини [2].

Вчені розробили безліч класифікацій форм і видів гри, наприклад: ігри-вправи, символічні ігри, ігри за правилами, дидактичні, мовні ігри, інтелектуальні, тематичні, розважальні, театральні-постановні і т.д. Захоплення цими видами ігор має позитивні конотації.

Особливою категорією є азартні ігри, які на думку вчених мають руйнівний вплив не лише для тих, хто ними захоплюється, але і для найближчого оточення. Дослідження показують, що у багатьох пристрась до цього типу ігор переростає в сильну патологічну залежність, з якої дуже важко вийти [6, 9, 10, 15].

II. Адиктивна поведінка – особливості, форми, прояви, наслідки

Проблема залежності від азартних ігор є неймовірно складною, над якою співпрацюють психологи, психотерапевти, психіатри та соціальні працівники.

Перед тим як перейти до аналізу поняття азартної залежності слід розкрити поняття „залежність”.

У сучасній науковій літературі з проблеми поняття „залежність”, „узалежнена поведінка”, „адикція”, „адиктивна поведінка” розглядаються як еквіваленти. Термін адикція (від лат. *addicere* – благоволити, сприяти) визначається як „пристрасть до якоїсь речовини або роду діяльності, яка включає безконтрольне прагнення приймати цю речовину або практикувати вид діяльності для досягнення бажаного психічного ефекту” [1, 7, 13, 17, 18]. Адиктивна поведінка (від англ. *addiction* - згубна, порочна схильність) - одна з форм девіантної поведінки, яка виражається в прагненні до відходу від реальності за коштами зміни свого психічного стану [1, 7, 13, 17, 18].

Залежність буває „фізіологічною”, коли організм має невідверту потребу в даній речовині для нормального функціонування, або „психологічною”, коли потреба має афективну основу” [14, 17].

Кожний вид залежності проявляється характерною поведінкою, яка виникає як результат взаємодії

спадкових, біохімічних, соціальних та індивідуально-психологічних факторів [10, 18].

На сьогоднішній день розкрито різні види залежності, серед яких: залежність від психоактивних речовин, сексуальна залежність, Інтернет-залежність, трудоголізм, шопінг, залежність від певних ідей, віросповідань тощо. До них відноситься також азартна залежність [11, 12, 14, 16, 18]. Більшість з них включено до Міжнародного Класифікатора Хвороб (МКХ, англ. *ICD*) – це нормативний документ розроблений Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я [19]. В 2007 році розроблено Десятий перегляд цього документу, відомий як МКХ-10 (англ. *ICD-10*).

Різні види адиктивної поведінки мають ряд спільних і відмінних особливостей. Спільними є наявність психічної і/або фізичної залежності. Спільними є також етапи формування адикції. Початок формування адиктивного процесу завжди відбувається на емоційному рівні [1, 11, 14]. Проявом є гострі зміни психічного стану у вигляді підвищеного настрою, почуття радості, екстазу у зв'язку з вживанням певних речовин чи певними діями. Другий етап характеризується формуванням певної послідовності звертання до засобів адикції. На третьому етапі адиктивна поведінка стає звичайною, типовою, на четвертому - повністю домінуючою, а на п'ятому вона руйнує як психіку, так і біологічні процеси [4, 14, 17].

Усі види залежності призводять до дезадаптації в усіх сферах функціонування особистості, яка стала її заручником. Боротьба з залежністю є довготривалою, складною і не завжди закінчується перемогою.

III. Від захоплення до смерті. Синдром азартного гравця.

Кожний вид залежності – це специфічний феномен, який вирізняється характерними особливостями. У цьому розділі буде розкрито важливі поняття, діагностичні критерії, характерні особливості, форми прояву, причини виникнення та наслідки азартної адикції. На основі проведених досліджень з проблеми буде також представлено психологічний портрет „азартного гравця”.

Термінологічний аналіз з проблеми розглядає як еквіваленти поняття: *азартна залежність, адикція від азартних ігор, ігроманія, лудоманія (у перекладі з лат. „лудо” – людина що грає), гемблінг-залежність* [4, 5, 9, 10, 12, 18]. Людей, які захоплюються азартними іграми, називають азартниками, ігроманами, лудоманами.

„Гемблінг-залежність - патологічна схильність до азартних ігор полягає в частих повторних епізодах участі в азартних іграх, які домінують у житті людини і ведуть до зниження соціальних, професійних, матеріальних і сімейних цінностей” [18]. Цей вид залежності включено до вище згаданої Міжнародної Системи Хвороб (МКХ-10 або *ICD-10*, шифр „патологічна схильність до азартних ігор”, код F63.0) і віднесено до розладів звичок і потягів [19].

Азартна залежність має багато спільних рис з іншими видами залежності. Спільним є етапи формування. Класичні теорії також пояснюють цей вид залежності на тій самій основі, як появу інших видів залежності [12].

МКХ-10 (ICD-10) розробила діагностичні критерії, які є основою для діагнозу цього виду залежності. Залежність стверджується при наявності щонайменше трьох ознак, до яких відносяться [12: 120-121, 8: 405]:

- нездоланне прагнення, потяг, гостра потреба до гри;
- стан психологічного дискомфорту, дратівливості, зниження настрою, занепокоєння коли треба перервати, зменшити ігрову активність і значна поправа психічного самопочуття у моменті повторного повернення у світ гри;
- втрата самоконтролю, що виражається в нездатності припинити гру, що супроводжується втратою почуття часу присвячуваного грі;
- поступове збільшення частоти участі в грі з метою впровадити себе в стан доброї настрою і позитивних емоцій;
- зміна кола інтересів, витиснення колишніх мотивацій для ігрової, постійні думки про гру, переважання і уяву ситуацій, пов'язаних з ігровими комбінаціями;
- продовжування грати в азартні ігри навіть попри шкідливі наслідки для гравця, які він усвідомлює.

Аналіз результатів досліджень з проблеми показує, передумови виникнення залежності від азартних ігор – це взаємодія психологічних, демографічних, соціокультурних та ситуативних факторів. В групі психологічних факторів: віра в забезпечення швидкого та гарантованого прибутку, нудьга, самотність, загострене відчуття життєвої порожнечі, інтрапсихічні конфлікти, психологічні травми, незрілість у психічному аспекті, психічні розлади. Одні шукають у грі емоційної розрядки і зняття стресу, інші, навпаки, гострих відчуттів. Представники психоаналітичного напрямку вважають, що гра сублімує незадоволення внутрішніх потреб [12].

В групі соціальнокультурних факторів: різноманітні соціально-побутові проблеми та життєві негаразди, деструктивні переживання і конфлікти у сім'ї; родинні цінності і модель виховання (вседозволеність, участь в іграх самих батьків, знайомих, культ грошей і матеріальної власності); референтні групи, з якими людина себе ідентифікує, можуть практикувати певну ігрову поведінку; широке поширення і вільний доступ; культура може схвалювати або навіть рекомендувати різні форми гри [1, 4, 5, 6, 9, 10, 11, 12, 14, 18].

Процес розповсюдження гемблінга йде бурхливо. Останніми роками все більшою популярністю у гравців користується онлайнвий, або Інтернет-гемблінг.

Групою найбільшого ризику формування залежної поведінки від азартної гри є особи у віці від 18-21 року до 30-35 років [9, 10, 11, 12].

Патологічне захоплення азартними іграми призводить до соматичних, психічних і соціально-побутових розладів [12: 139-153].

Соматичні розлади. Азартні ігри пов'язані зі стресом і емоційною напруженістю. Крім того, азартники часто впадають в неконтрольований ритм життя (недосипання, нездорове харчування, занедбання особистої гігієни), вживають нікотин, алкоголь, тощо. Все це може призвести до серцевих хвороб, виразок, серцево-судинних розладів, порушення сну, розладів травлення, дихання, шкірних хвороб, тощо.

Психічні розлади. До найтипівіших психічних проблем азартної залежності належать: емоційні розлади (емоційна нерівноваженість, дратівливість, вибухи гніву, експресійна агресія, втрата самоконтролю), глибока апатія, психічна дисгармонія, відрив від реальності (під час гри все навколо перестає існувати або не має значення), почтупова втрата почуття власної гідності (темна полоса програшів зумовлює втрату віру в себе, свої компетенції), почуття провини і сорому (проявляється коли людина усвідомить наслідки свої залежності для неї самої і її найближчого оточення, але не знає як це все відвернути), депресія, життєва незарадність (нездатність протистояти невдачам та труднощам), подвійна залежність (часто в ігроманів виступають інші види залежності), розлади особистості (найчастіше прояви соціопатії), в тяжких випадках – спроби самогубства

Соціально-побутові розлади. До цієї категорії відносяться фінансові проблеми (як самого гравця, так і його родини, яка болісно відчуває ситуацію матеріальних втрат), проблеми на роботі/школі (низька продуктивність праці/ погана академічна успішність, часті відгули, звільнення), сімейні проблеми, розлади родинних стосунків, конфлікти, соціальна ізоляція, рецидиви.

Аналіз проведених досліджень дозволив створити психологічний портрет лудомана [4, 6, 9, 10, 12, 18]:

- ризикованим іграм віддають перевагу екстраверти й люди, яким не вистачає зовнішньої сенсорної стимуляції;
- люди, професії яких пов'язані з дуже високим або дуже малим ризиком, вибирають ризиковані ігри;
- азартні гравці це в основному екстравертичні, нарцистичні, невротичні і неконформістичні особистості;
- характеризуються впертістю, люблять ризик і пов'язані з ним „гострі відчуття” і смак суперництва
- часто попадають в конфлікти з оточенням;
- мають схильність до переживання і експресії негативних емоцій (гніву, ворожості, люті, заздрості, агресії);
- найчастіше це люди з низькою самооцінкою і незрілі в психічному аспекті, з чим пов'язана у них нездатність протистояти невдачам та труднощам, відсутність чітких орієнтирів в житті;
- азартні ігри є для гравців своєрідною інтелектуальною розвагою – гравці шукають інформацію про різні ігри, вивчають їх особливості, придумують різні стратегії гри, але все це призводить до типових когнітивних помилок і ірраціональних переконань гравців. Наприклад: нерациональна віра в перемогу („магічне мислення”), переконання, що можна

контролювати випадкові події за допомогою різних способів ритуальної поведінки („ілюзія контролю”), переконання про залежність двох випадкових дій („ілюзія кореляції”) [12: 98-112].

Висновок

Азартна адикція – це особливий феномен. Виникнення залежності від азартних ігор розглядається як наслідок взаємодії психологічних, соціокультурних та ситуативних факторів, які призводять до зниження психологічної стійкості особистості – порушення регуляції поведінки та діяльності, розпаду системи життєвих цінностей, мотивів, цілей, що підвищує ризик виникнення залежності [11, 14].

Психологічний портрет лудомана чітко підкреслює чисельні патологічні наслідки для функціонування не лише залежних особистостей, але і їх найближчого оточення.

Вивчення структури особистості з різними формами гемблінг-залежності, а також врахуванням передумов виникнення і характерних особливостей азартної залежності сприятиме розробці чітких діагностичних критеріїв, а також ефективних профілактичних і корекційних заходів.

Література

- [1] Адиктивна поведінка молоді як психолого-педагогічна та соціальна проблема. Курсова робота [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/23/8024>
- [2] Види та значення ігор. Курсова робота. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0b65635a3ad78a5c43b88521216d37_0.html
- [3] Beard K.W. Modification in the Proposed Diagnostic Criteria for Internet Adiction / K.W. Beard, E.M Wolf // *Cyberpsychology & Behavior*. – 2001. – № 3. – С. 377-383
- [4] Derwich-Nowak A. *Patologiczny hazard* / A. Derwich-Nowak // *Wrszawa : Difin*. – 2010. – 176 с
- [5] Dzik B. *Hazard*. / Т. Tyszka // *Psychologia ekonomiczna*. Gdańk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. – 2004. – С. 560-579
- [6] Griffiths M. Gry i hazard. Uzależnienie dzieci w okresie dorastania / M. Griffiths // Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne. – 2004. – 96 с.
- [7] Ільницька Л.А. Психологічні особливості особистості Інтернет-залежних юнаків / Л.А. Ільницька // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2009_9/rozdil_1/Ilnytska.htm
- [8] Ivanova V. Od żartu do śmierci. Historia rozwoju pojęcia „uzależnienie od internetu” / V. Ivanova // *Rocznik Europejskiego Kolegium Polskich i Ukraińskich Uniwersytetów*, – 2009. – № 4/5. – С. 403-410
- [9] Lelonek B. Uzależnienie od hazardu – zmienne psychospoleczne współwystępujące z nałogowym graniem / B. Lelonek // *Przegląd psychologiczny*. – 2010. – Т. 2 № 53. – С. 177-194
- [10] Madeyski J. *Hazard. Praca roczna*. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.torrens.idl.pl/pliki/Jan%20Madeyski,%20Hazard,%20roczna%20teoretyczna.pdf>
- [11] Meyer R. *Psychopatologia. Jeden przypadek – wiele teorii* / R. Mayer // Gdańsk: Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne, 2003. – 383 с.
- [12] Niewiadomska I. *Hazard* / I. Niewiadomska, M. Brzezińska, B. Lelonek // Lublin: Wydawnictwo Gaudium. – 2005. – 240 с.
- [13] Великий В. М. Сутність і профілактика узалежнень від азартних ігор : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, [Медичне право України: правовий статус пацієнтів в Україні та його законодавче забезпечення (генезис, розвиток, проблеми і перспективи вдосконалення)], (Львів, 17-18 квітня 2008) / ВГО «Фундація медичного права та біоетики України». – Львів: Львівський Обласний Благодійний Фонд. 2008. – С. 51-56
- [14] Woronowicz B.T. *Uzależnienia. Geneza, terapia, powrót do zdrowia* / B. T. Woronowicz // Warszawa: PARPAMedia. – 2009
- [15] Woronowicz B. T. *Patologiczny hazard*. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.hazardzisci.org/publikacje/86-patologiczny-hazard/>
- [16] *Hazard*. Wikipedia - Wolna Encyklopedia. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://wikipedia.org/wiki/Hazard>
- [17] Залежність. Вікіпедія – вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Залежність>
- [18] Залежність від азартних ігор. Гемблінг-залежність. Дипломна робота. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://ua-referat.com/Залежність_від_азартних_ігор_гемблінг-залежність
- [19] Міжнародний класифікатор хвороб (МКХ-10, ICD-10). Вікіпедія – вільна енциклопедія. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki/МКХ>